

Peter van Lier

Geen mens een maat

Op bladzijde 21 uit de bundel *Vis* van Arnoud van Adrichem staat het volgende gedicht:

Een ademtocht?
Dwars door de wereld graven wij ons een gang naar China.
Uw lichaam uitgewoond, bergen we ons, een continent verder.
Ongemerkt Europa uit, de stem als koffer, wij zijn groot in Azië.
Onthoud: dit zijn woorden. Plots: tienduizend vissen besluiten
naar rechts te zwemmen, naar links. (Tieners debiteren vissen.)
Ander woord voor synoniem? Iedereen houdt van tweelingen,
nemen wij aan. Maar nog even over geld, de gloeiende roes
van een speculatie, the codification of money (Susan Howe).
Het licht blaft tegen ons op. Geld, goederen. Goederen, geld.
Niets biedt tegenspel aan geldstromen, kranen die wijdopen.
Geld moet grappig zijn, als Chinezen. Wat is meer waard
dan wat? Tieners lachen veelbetekenend: geld maakt geld.
Geen zee komt een vis tekort, geen mens een maat.

Nou, mooi is dat! Heeft een stem namens velen al twintig bladzijden de aangesprokenen (waartoe al snel ook de lezer zich voelt behoren) gesard met mededelingen als ‘Wij weten u overal te vinden’ of ‘Het ergste moet nog komen’, wordt ons hier doodleuk verteld dat zij ons lichaam hebben uitgewoond en in een zucht een continent verder hun heil zijn gaan zoeken. Scrupules, ho maar.

‘Wie is hier eigenlijk aan het woord?’ vraagt ook de dichter zich elders in de bundel af. Wie zijn die ‘wij’, namens wie wordt gesproken? In het zojuist voorgelezen gedicht laten zij zich, misschien ongewild, kennen als de kapitalisten, want zonder weerstand te bieden volgen zij de weg van het geld. Met hun manipulerende praatjes en intimiderende opmerkingen hebben zij ons verleid en misbruikt, maar door hun geldzucht heeft zelfs de dichter hun identiteit niet verborgen kunnen houden.

Hoor ze zeggen: ‘Wij / nemen uw hulpvraag in behandeling, maar pas veel later, / als de machine stottert, u klaar bent voor het lachgas.’ Hoe arrogant en denigrerend. Want wie lachen er in het zojuist voorgelezen gedicht? Tieners! Ja, deze argelozen en zorgelozen worden ons hier als spiegelbeeld voorgehouden, wezens die ook nog eens net zo impulsief als vissen in de oceaan altijd en overal willen schitteren. Welke volwassene zit daarop te wachten? Kennelijk de Chinezen en andere Aziaten, die net als tieners nog spontaan kunnen lachen bij de aanblik van geld.

Of er een oorzakelijk verband is weet ik niet, maar na het verschijnen van de bundel is in ieder geval het economisch bestel plots gaan stotteren. En ecologisch duurt het waarschijnlijk ook niet lang meer voordat er definitief iets hapert. Is Van Adrichem een cultuurcriticus met visionaire trekken? In ieder geval toont hij als hoofdredacteur van *Parmentier* zijn betrokkenheid door in twee themanummers deze crises aan de orde te stellen: in november 2008 kwam de voorspelde milieucrisis ter sprake en in augustus 2009 de al uitgebroken kredietcrisis.

Ziet Van Adrichem een oplossing voor de problemen? In verband met de economie en het geld lezen we nog eens het einde van het net gelezen gedicht: ‘Geld moet grappig zijn, als Chinezen. Wat is meer waard / dan wat? Tieners lachen veelbetekenend: geld maakt geld. / Geen zee komt vis tekort, geen mens een maat.’

Wat betekenen de slotwoorden: 'geen mens een maat'? De invulling daarvan is bepalend voor de uitkomst van de crisis in het gedicht. Als de laatste zin grammaticaal een verkorte versie is van: 'Geen zee komt vis tekort, geen mens komt een maat tekort', dan luidt de betekenis, heel positief: ieder mens weet zich te matigen als het op geld verdienen aankomt. Of moet je 'geen mens een maat' afzonderlijk als mededeling lezen en staat er juist het tegendeel: dat de mens mateloos is, geen maat weet te houden als het op zelfverrijking aankomt?

De huidige financiële crisis is nog niet uitgewoed, de tijd zal leren welke van de twee interpretaties de juiste is, de hoopvolle of de hopeloze. Niet onwaarschijnlijk dat de volgende bundel van Van Adrichem ons daarover voortijdig uitsluitsel geeft. 'De datum op het melkpak komt steeds dichterbij', las ik in *Vis*, zo ook de verschijningsdatum van zijn volgende bundel, bedenk ik, nieuwsgierig en angstig tegelijk.

Uitgesproken tijdens de uitreiking van het Charlotte Köhler Stipendium aan Arnoud van Adrichem in Castrum Peregrini te Amsterdam (10 december 2009)